

Problemen rond de benaming van onze taal in het Duitse taalgebied

door

L. SIMONS

Op het Filologencongres te Leuven in 1961 heeft de voorzitter van het congres, Professor J. L. Pauwels, een rede ter opening uitgesproken over *Moelijkheden met de benaming van onze taal*¹. Een fundamentele moeilijkheid bestaat er t.a.v. deze benaming niet, aangezien de term 'Nederlands' alle mogelijke concurrenten heeft uitgeschakeld. Met 'Nederlands' wordt dan bedoeld „de eenheids-taal die als cultuurtaal geldt voor geheel het koninkrijk der Nederlanden en de noordelijke helft van België.” (l.c., p. 20. Pauwels noemt als derde gebiedsdeel ook nog Frans-Vlaanderen, dat ik gemakshalve weglaat omdat het voor mijn betoog geen rol speelt en omdat het Nederlands er geen cultuurtaal is. Het lijkt mij trouwens, vooral na de jongste onderzoeken van Professor V. F. Vanacker, zeer de vraag of wij, zonder onszelf en de zaak van het Nederlands in het Zuiden te compromitteren, Frans-Vlaanderen op gelijke voet met de beide andere gebiedsdelen als behorend tot het Nederlandse taalgebied kunnen vernoemen.)

'Nederlands' is de enige mogelijke term voor wie inzicht heeft in de structuur van een cultuurtaal. De gewone taalgebruikers, die dit inzicht niet hebben, gaan ondertussen rustig door met hun taal respectievelijk 'Hollands' en 'Vlaams' te noemen, hierin gevolgd door de meeste buitenlanders. Professor Pauwels citeert uit de *Introduction to Dutch* van W. Z. Shetter (1958) de passage waarin de auteur zijn lezers mededeelt dat de taal van de noordelijke Belgen het 'Flemish' is „which on paper looks just like Dutch, but which is characterized by many marked differences in pronunciation and word-usage” (l.c., p. 20). Pauwels kan met deze 'many marked differences' niet instemmen, ook al wordt voor hem veel goedge maakt door het vervolg van de passage, waarin Shetter mededeelt dat 'Flemish' niet meer van 'Dutch' verschilt dan 'American English' van 'British English'.

Shetter en andere buitenlandse filologen schijnen alleen t.a.v. het Nederlands niet te laten gelden dat „regionale verschillen in alle taalgebieden bestaan zonder dat daarom de taaleenheid in het

1. Thans in : J. L. Pauwels, *Verzamelde Opstellen*. Assen, 1965, p. 15-30.

gedrang komt" (l.c., p. 25). Pauwels kan dit niet aanvaarden, en nog minder „dat mensen 'van bij ons' rustig doorgaan met het buitenland te stijven in zijn verkeerde opvatting i.p.v. elke gelegenheid te baat te nemen om de nadruk te leggen op de eenheid van het Nederlandse taalgebied" (l.c., p. 25).

Op de terminologische vragen die zich in het buitenland met betrekking tot de benaming van onze taal stellen of kunnen stellen ging Pauwels slechts in het voorbijgaan in. Dit probleem kwam meer expliciet aan de orde in de slotrede van hetzelfde congres, gehouden door de ondervoorzitter, Professor R. F. Lissens, die weliswaar handelde over de *Benamingen van onze letterkunde in encyclopedieën en literaire lexicons*², doch die daarbij uiteraard herhaaldelijk de taal waarin deze letterkunde geschreven werd, ter sprake moest brengen.

Lissens bevond dat de benamingen van onze literatuur en van de schrijvers uit die literatuur, vooral in buitenlandse werken, gelijken op een 'poespas' (l.c., p. 34) en een 'beschamende zotterij' (l.c., p. 41). In een Bijlage (p. 44-45) deed hij dan ook een 'Voorstel tot regeling van de terminologie', dat zowel voor binnenlandse als voor buitenlandse referentiewerken zou kunnen gelden en dat uitgaat van het dubbele principe :

„*enerzijds* de handhaving van het *geheel* van de literatuur, die geschreven is in het Nederlandse taalgebied (...),
anderzijds de erkenning van de tweeledigheid Noord en Zuid.”
 (l.c., p. 44)

Lissens beklemtoont dat het vanzelf spreekt „dat de benaming van de gehele literatuur der Nederlanden geen andere kan zijn dan *Nederlands*. Zij is de enig gangbare. Equivalenten van deze term in zijn ruime betekenis bestaan in andere talen" (l.c., p. 42). Deze equivalenten van het lemma 'Nederlandse letterkunde' (het enig aanvaardbare in een referentiewerk voor een behandeling van de Noord- én Zuidnederlandse letterkunde) zijn dan 'littérature néerlandaise', 'Netherlandic literature' (met de term van Van Haeringen), 'Niederländische Literatur' enzovoort (l.c., p. 45). Om ons tot het Duitse taalgebied te beperken : behalve de overkoepelende term 'Niederländische Literatur' – de enige mogelijke en de absoluut noodzakelijke – zou dan, steeds volgens Lissens, van het begrippenpaar 'flämis' en 'holländisch' gebruik kunnen worden gemaakt ter aanduiding van de historisch gegroeide tweeledigheid van Noord en Zuid binnen het kader van de ene Nederlandse letterkunde, en tevens ter aanduiding van de afzonderlijke

2. Als afzonderlijke publicatie verschenen bij de Koninklijke Vlaamse Academie voor Taal- en Letterkunde. Gent, 1962.

schrijvers uit de respectieve gebieden (type : Multatuli : holländischer Autor ; Gezelle : flämischer Autor) (l.c., p. 45).

Als we de opstellen van Pauwels en Lissens naast elkaar leggen, dan zien we dat Pauwels voor de benaming van onze taal aan één term voldoende heeft : Nederlands, c.q. Néerlandais, Niederländisch enz., omdat hij de opvatting huldigt „dat het Nederlands wel een eenheidstaal is, maar voldoende ruimte biedt voor zodanige geschakeerdheid dat de naam toepasselijk blijft op de verzorgde taal van de Hollander en de Vlaming, de Brabander en de Groninger, de Limburger en de Zeeuw.” (l.c., p. 30).

Lissens daarentegen heeft ter aanduiding van onze literatuur drie benamingen nodig : ‘Nederlands’ voor het geheel ervan, overeenkomstig de benaming van het taalgebied, plus een specifieke benaming voor wat hij noemt ‘haar twee samenstellende delen’ (l.c., p. 41).

Het verschil tussen de conclusies van Pauwels en Lissens kan bijgevolg slechts voortkomen uit het feit dat de eenheid van de Nederlandse taal voor de filoloog geen probleem meer is, de eenheid van de Nederlandse letterkunde echter de literair-historicus nog steeds voor moeilijke en totnogtoe onopgeloste problemen stelt.

* * *

Ten aanzien van de ‘beschamende zotternij’ waarover wij het hadden, meende Lissens dat er voor geleerden en voor bestaande instellingen in Nederland en Vlaanderen een taak was weggelegd om het buitenland hieromtrent voor te lichten.

Dat er aan deze voorlichting in het verleden nogal wat heeft geschort, en dat de onwetendheid van de buitenlanders bijgevolg niet alleen hun eigen schuld is, weet inderdaad iedereen. Dat is zó waar dat, toen Professor C. B. van Haeringen zich in 1954 voornam zijn buitenlandse vakgenoten voor te lichten over het taalonderzoek te onzent, hij het gebruik van de ‘geleerde’ term ‘Netherlandic’ in plaats van het populaire ‘Dutch’ onder meer met deze argumentatie moest staven : „... the fact is that the language we are considering is not confined to the Kingdom of the Netherlands but is spoken and written in the northern part of the Kingdom of Belgium as well.”³ Deze constatering was dus ook voor Engelstalige en andere buitenlandse *filologen* klaarblijkelijk geen overbodige mededeling.

Zoals iedereen weet is met name ook in het Duitse taalgebied de kennis omtrent onze taalsituatie vaak nog bedroevend gering en

3. C. B. van Haeringen, *Netherlandic Language Research*. Leiden, 1960², p. 5.

eenzijdig. Zonder al te groot risico van vertekening kan men globaal genomen stellen dat de gemiddelde Duitser (ik sluit dus de neerlandistisch geïnteresseerde vakgermanisten en dgl. uit) de taalsituatie in de Benelux-landen ongeveer als volgt ziet: in Holland wordt Hollands ('Holländisch') gesproken, in België Frans, met daarenboven in het noorden des lands een aantal Germaanse dialecten die samen het Vlaams ('Flämisch') vormen, een taaltje dat met het Hollands en het Platduits verwant is en waarin de Uilenspiegel van Charles de Coster is geschreven. Ik geloof mij niet te vergissen als ik meen dat bij een representatieve opiniepeiling bij journalisten, onderwijzers, leraars enz., op enkele loffelijke uitzonderingen na, ongeveer het bovenstaande beeld uit de bus zou komen. Het is mijn ervaring met Duitse archivariissen en historici dat dit soort lieden daarenboven veelal nog weet dat het onheil allemaal in de zestiende eeuw is gebeurd en dat het Vlaams toen de boot van het Hollands, en het Hollands op zijn beurt de boot van het Hoogduits heeft gemist. In het allerbeste geval kun je het volgende krijgen, wat bij Schulz-Griesbach in het jaar 1965 te lezen is in hun Duits taalboek voor buitenlanders (het meest verspreide in de hele wereld), en wel in een leesstukje over *Die deutschen Volksgruppen und ihre Mundarten*: „In den Niederlanden und in Belgien haben sich die holländischen und die flämi-schen Mundarten, die dem Niederdeutschen sehr verwandt sind, zu eigenen Schriftsprachen entwickelt.”⁴

Het is niet mijn bedoeling in het kader van dit artikel de menigvuldige oorzaken van deze mythevorming op te sporen. Ik wijs slechts in het kort op enkele factoren die hierbij een rol hebben gespeeld: 1. de historische ontwikkeling in ons taalgebied zelf, waardoor de rijksgrens inderdaad tot een soort van 'taalgrens' werd; 2. het feit dat de grote belangstelling voor Vlaanderen in het Duitsland van de 19e eeuw ten dele gedragen werd door personen uit de Nederduitse beweging, die – overigens tot op de huidige dag – in het lot van het 'Vlaams' een parallelle ontwikkeling zien met wat zich in Duitsland met het Nederduits heeft afgespeeld (en zich daarin vergissen), ten dele ook gedragen werd door nationalistisch ingestelde Duitsers die in de Vlaamse natie – meer dan in het liberale en calvinistische Holland – een trouwe bondgenoot zagen tegen het Romanendom; 3. het feit dat onze literatuur in de 19e eeuw een duidelijk nationaal karakter had en dat zij mede onze Vlaamse beweging naar Duitsland exporteerde op een ogenblik dat men, op luttele uitzonderingen

4. Schulz-Griesbach, *Deutsche Sprachlehre für Ausländer*. Grundstufe, 2. Teil. München, 1965⁴, p. 14.

na, in Vlaanderen nog vocht voor het herstel van het *Vlaams*, en niet van het Nederlands; 4. het feit dat Nederland buiten de eerste wereldoorlog bleef en dat vele Duitse intellectuelen 'im Felde' opnieuw de Vlaamse problematiek leerden kennen, de literatuur, het dialect van de dorpen en het Frans van de steden, enzovoort (een duidelijk voorbeeld is H. F. Blunck); 5. het feit dat ook in de 20e eeuw onze Vlaamse literatuur om voor de hand liggende redenen als een zelfstandige entiteit in Duitsland werd ingeburgerd, wat tussen de twee wereldoorlogen voornamelijk het geval was met Streuvels, Timmermans en Claes, die in Duitsland een Flandern-Bild schiepen en/of bestendigden dat een duidelijk eigen leven leidde; 6. het feit dat Nederland bij zijn culturele voorlichting in het buitenland om evenzeer voor de hand liggende redenen zich weinig aan de kleine taalgenoot uit het Zuiden gelegen liet liggen, en dat onze eigen cultuurpropaganda veelal in handen was van Nederlandsonkundige diplomaten die in het beste geval alleen maar vreemd stonden tegenover de Nederlandstalige cultuuruitingen in het land dat zij geacht werden te vertegenwoordigen, doch in heel veel gevallen de heersende waandenkbeelden omtrent de taal- en cultuursituatie in Vlaanderen nog in de hand werkten.

Om deze en andere reden is het Duitse buurland vaak bijzonder eenzijdig voorgelicht over de taalkundige en culturele (noem het cultuurpolitieke) evolutie te onzent. De 'zaak-Leuven', met de reacties die zij in de Duitse pers heeft gewekt, is er een recent en duidelijk voorbeeld van. Wanneer deze aangelegenheid in de toonaangevende Duitse pers wordt voorgesteld als een fanatiek achterhoedegevecht van halve of hele dorpsidioten die een boerendialect verkiezen boven de Franse cultuur (waarbij 'Franse' zelfs wegge laten kan worden), dan is dit een even illustratieve als bedroevende graadmeter voor de kennis van onze oosterburen met betrekking tot onze sociale situatie, waarvan onze taaltoestanden een belangrijk onderdeel vormen.

Ik geloof niet dat wij met het ter sprake brengen van de politieke gebeurtenissen te Leuven van ons onderwerp zijn afgedwaald. Het is namelijk mijn overtuiging dat al de voorlichting, juiste of verkeerde, betreffende ons land in het buitenland, óók m.b.t. zijn politieke en sociologische aspecten, wat ik zou noemen een linguïstische infrastructuur heeft. Ik bedoel hiermee het volgende: indien het buitenland steeds opnieuw gestijfd wordt in zijn idee dat 'Vlaams' de benaming is voor een uiteindelijk niet genormeerde soort van Halbsprache die om sentimentele redenen een spiegelgevecht voert tegen het 'Nederlands' van Holland, evengoed als het een fanatieke struggle for life levert tegen het oppermachtige

Frans in België, dan ligt de conclusie voor de hand dat de Vlamingen een zaak verdedigen die niet meer in de 20e eeuw past.

De ironie van het lot – tragische ironie ándermaal in de geschiedenis van Vlaanderen – heeft gewild dat een aantal personen die de Vlaamse zaak genegen zijn, in hun al te grote ijver steeds maar voortgaan met aan die waandenkbeelden voedsel te geven en aldus in het buitenland – en met name in Duitsland – precies het tegenovergestelde bereiken van wat zij aanvankelijk waarschijnlijk bedoelden.

Wie, zij het van verre, de publicaties volgt van die kringen die in Duitsland voor de verspreiding van onze literatuur en cultuur opkomen, weet dat daarin bewust wordt voortgebouwd op het Flandern-Bild van tussen de beide wereldoorlogen, dat men ongeveer als volgt kan samenvatten: Vlaanderen heeft een groot verleden van Van Eyck tot Rubens. Daarna onmondig geworden, herleeft het in de negentiende eeuw met Conscience en Gezelle, die weer in het Vlaams gingen schrijven. Streuvels, Timmermans en Claes deden dit eveneens en werden in Duitsland beroemd. Het Vlaanderen zoals wij dat uit hun werken leren kennen is ons – Duits broedervolk – uitermate sympathiek: het is een behoudend volk dat niet is aangetast door de vaak nihilistische Europese cultuurstromingen, doch dat in zijn literatuur de waarden van de bodem en van het spontane kinderlijke geloof is blijven huldigen, waardoor het in het Europa van vandaag een heel aparte plaats inneemt tussen de Hollandse, Duitse en Franse burens. Vlaanderen is, met één woord, een onberoerd gebied met rijke eigen schatten, met een historische opdracht en met een eigen onverwisselbaar gezicht ^{4a}.

Tot zover een summier doch zo getrouw mogelijke schets van Vlaanderen zoals het ons uit tientallen publicaties van de jongste twintig jaren tegemoet treedt uit periodieken als *Begegnung*, *Deutscher Ostdienst*, *Echo der Zeit*, *Katholischer Beobachter*, *Stimmen der Zeit*, een enkele keer zelfs uit de *Rheinischer Merkur* – en bovendien uit een paar literatuurgeschiedenissen en voorlichtingsbrochures. Het is natuurlijk zo dat, met uitzondering van de

4a. Voor de psychologische context van een dergelijke visie op het nationaal-eigene evenals voor het begrijpen van de vaak nogal stellige toon van de bedoelde publicaties zie men het boek van L. Apostel en M. Bots, *Pluralisme en verdraagzaamheid*. Antwerpen, 1966 (vooral hoofdstuk 1). Deze visie heeft natuurlijk in het 'moederland' haar wortels: „Volkeren die nog een emancipatiestrijd voeren komen licht tot een overdreven beklemtoning van het aspect: instandhouding van traditie, behoud van het volkseigene op zijn smalst en in zijn louter formalistische aspecten.” G. De Bock, *Over volksopvoeding en vormingswerk in Vlaanderen*, in: *Facetten van het cultureel leven in Vlaanderen* (Uitgave van het Willemsfonds nr. 205). Brugge, 1967, p. 198.

Rheinischer Merkur, de opgesomde bladen geen bijzonder representatieve staalkaart van de Duitse pers vormen. Daarbij moet echter opgemerkt worden dat in de belangrijker Duitse bladen over onze taal, onze literatuur en cultuur helemaal *niet* geschreven wordt, althans niet bij wijze van systematische voorlichting, en dat dus de publieke opinie, voor zover die er is, gemaakt wordt door de zoëven opgesomde; daaruit volgt al onmiddellijk dat een groot deel van de Duitse intelligentsia, onder verwijzing naar het niveau of de tendens van die bladen, onze zaak *a priori* niet au sérieux neemt, zelfs indien zij in die bladen met redelijke argumenten verdedigd zou worden.

Het Flandern-Bild dat uit de theoretische publicaties in deze bladen en uit soms in belangrijke uitgeverijen verschenen boeken en brochures naar voren treedt, wordt verder aangevuld met een stroom van vertalingen die uit dezelfde bron ontspringt en die ofwel door de keuze van de vertaalde werken het eenzijdige rurale en ancestrale 'image' van Vlaanderen tracht te doen voortleven, ofwel de werken die hiervan afwijken zo zorgvuldig uitzuivert dat ze in vertaling nog nauwelijks een schaduwbeeld van het origineel vormen. Een duidelijk voorbeeld hiervan is de roman 'Een eiland worden' van Paul de Wispelaere.

Wat deze op zijn minst ietwat tendentieuze voorlichting nu voor het beeld van onze taal impliceert, blijkt misschien het duidelijkst uit een artikel dat in 1966 onder de titel *Sprachverwirrung* in het gezaghebbende *Börsenblatt für den Deutschen Buchhandel* verschenen is en waarin richtlijnen verstrekt worden voor het impressum van vertalingen uit het Nederlandse taalgebied. Enkele passages uit het bedoelde artikel zijn ondertussen in brede kring bekend geworden doordat zij aanleiding hebben gegeven tot een 'poging tot opheldering', die onder de titel *Niederländisch. Eine Klarstellung* verscheen in het tijdschrift *Leuvense Bijdragen* met de handtekening van vijftientig professoren in de neerlandistiek uit het hele Nederlandse taalgebied – een stuk, waar ik dadelijk nog op terugkom.

Wat werd in het artikel van het *Börsenblatt* betoogd? Uitgangspunt was de zgn. moeilijkheid, een adequaat impressum te vinden voor uit het Nederlands vertaalde werken – een aanduiding dus van het type: uit het Italiaans, uit het Chinees, uit het Turks, uit het Noors, uit het Frans. In de westelijke landen, aldus het artikel, verwacht men in dit impressum de aanduiding van een taal – 'eine Sprach-Bezeichnung' –, waarvolgens de boekhandelaar zijn boeken rangschikt en de bibliothecaris ze catalogiseert. Welnu, zegt het artikel in het *Börsenblatt*, de term 'Nederlands' ('Niederländisch') is in dit verband onbruikbaar, omdat hij tegelijkertijd een aandui-

ding is voor het Afrikaans, het Vlaams en het Hollands, en omdat, 'wissenschaftlich gesehen', het Vlaams precies even ver van de Nederlandse cultuurtaal afstaat als het Afrikaans. Trouwens, tussen de Vlaamse en de Hollandse letterkunde bestaan ook 'gewaltige Unterschiede', zoals elke Duitse uitgever en boekhandelaar weet (en wat ons met *die* voorlichting nauwelijks verwondert!), en om die reusachtige verschillen ook maar meteen te verdisconteren is het aangewezen dat men voortaan zou schrijven: 'Übersetzung aus dem Flämischniederländischen' wanneer het gaat over auteurs uit België, Frans-Vlaanderen en... Zeeland (!), 'Übersetzung aus dem Holländisch-Niederländischen' wanneer het gaat over auteurs uit het Koninkrijk der Nederlanden met uitzondering van Zeeland. Merkwaardig genoeg trekt de auteur niet de voor de hand liggende conclusie ook de derde variant van het Nederlands hier op gelijke voet te behandelen en voor vertalingen uit het Afrikaans het impressum 'Aus dem Afrikaans-Niederländischen' aan te prijzen, doch maakt hij wél een zijsprongetje naar Maeterlinck en Verhaeren door voor soortgelijke auteurs het impressum 'Übersetzung aus dem Flämischniederländischen' (!) voor te stellen. Immers, „ihr Charakter ist flämischniederländisch". (Waarom Anne de Vries en Antoon Coolen en Mathias Kemp niet van dezelfde gunstbehandeling mogen genieten, is ons helaas niet duidelijk. Immers, voor hen geen medelijden met hun Drents of Brabants of Limburgs karakter: zij worden allemaal uit het Hollands-Nederlands vertaald. Maar gelukkige Zeeuw Pieter Cornelis Boutens, die in Duitsland voortaan uit het Vlaams-Nederlands vertaald zal worden – vanwege zijn Vlaams karakter.)

De zaak is intussen serieus genoeg. Ik hoef er nauwelijks de nadruk op te leggen, dat hier met begrippen uit de taalkunde en in het algemeen uit de wetenschap wordt gesold en gemodderd op een manier die m.i. niet meer ernstig is. De bedoeling is duidelijk: ook de taal moet, in plaats van steeds meer een band tussen Noord en Zuid te gaan vormen, integendeel in de mate van het mogelijke een scheidingsmuur zijn, opdat het Vlaamse 'image' van die kant geen hinder zou ondervinden. En de gevolgen zijn evenmin duister: eens te meer werd hier voor een publiek dat bij uitstek met de export van ons geschreven cultuurgoed wordt geconfronteerd, een aperte onwaarheid gedebiteerd, die ons én taalkundig én cultureel in Europa moet isoleren en die, bij uitbreiding, op zijn beurt weer aanleiding geeft tot de desastreuze onwetendheid omtrent de sociale implicaties van deze taalsituatie die we boven reeds hebben aangestipt. Er loopt, al heeft de schrijver van het Börsenblatt-artikel dit vanzelfsprekend niet bedoeld – al willen wij zelfs aannemen dat hij precies het tegenovergestelde heeft bedoeld –, een

rode draad van deze en dergelijke voorlichting betreffende onze taalsituatie naar de ergerlijke nonsens die de heer Müller-Marcin in *Die Zeit* over de Vlaamse aanspraken te Leuven liet verschijnen en die toen terecht de verontwaardiging van de hele Nederlandse academische gemeenschap te Leuven hebben opgewekt.

Het lijkt mij bijgevolg onjuist de draagwijdte van een artikel als 'Sprachverwirrung' met zijn grove vertekening van de Nederlandse taalsituatie te willen minimaliseren door vergoelijkend te verklaren dat het hier alleen om een 'impressum'-kwestie gaat. Men ziet dan over het hoofd dat dit artikel een schakel is in een lange reeks bijdragen van voorlichtende aard waarin systematisch – en met bewonderenswaardige hardnekkigheid! – wordt opgeroeid tegen de stroom van wat in Vlaanderen sinds de jongste wereldoorlog op het stuk van taalbeleid tot ontwikkeling is gekomen, en men ziet bovendien over het hoofd dat er in het Duitse taalgebied totnogtoe bij mijn weten geen enkele stem werd gehoord die een kritisch geluid ten aanzien van deze jarenlange dubieuze voorlichtingsarbeid heeft laten weerklinken, zodat in dit geval terecht van een virtueel monopolie gesproken kan worden. Het was dus belist geen ongefundeerde of imperialistische machtsaanspraak toen R. F. Lissens de wens formuleerde dat uit ons taalgebied zelf stemmen zouden opgaan om het buitenland van hier uit voor te lichten.

* * *

Om aan deze wens althans t.a.v. het Duitse taalgebied tegemoet te komen en om een gezagvolle tegen-stem te laten horen die het scheefgetrokken beeld van onze taalsituatie (met al wat daaraan vastzit) weer recht zou kunnen trekken, is in juli 1966 de resolutie 'Niederländisch. Eine Klarstellung' tot stand gekomen. Ik wil hier graag even verder over uitweiden.

Het initiatief hiertoe is genomen door de directie van het Archief en Museum voor het Vlaamse Cultuurleven te Antwerpen, bestaande uit Dr. E. Willekens en schrijver dezes. Het kwam ons voor dat het Börsenblatt-artikel het aanzien van Vlaanderen en van de Nederlandse taal in het buitenland niet ten goede zou komen en de catastrofale onwetendheid omtrent onze binnenlandse taalsituatie enkel maar kon vergroten. Er werd daarom in samenwerking met enkele Vlaamse hoogleraren in de neerlandistiek een tekst in vier punten opgesteld, die samen met een kopie van het artikel 'Sprachverwirrung' aan alle hoogleraren in de neerlandistiek in Nederland en België ter ondertekening werd gestuurd en die – dat was de oorspronkelijke bedoeling – als een soort 'recht op antwoord' van onze taal in het *Börsenblatt* gepubliceerd

zou worden om de onwaarheden recht te zetten en de slechte indruk goed te maken. Deze procedure werd gekozen omdat het Antwerpse instituut zich van oudsher mag verheugen in uitstekende persoonlijke en wetenschappelijke relaties met een aanzienlijk deel van diegenen die de Nederlandse taal- en letterkunde doceren aan onze Nederlandse en Belgische faculteiten en omdat wij geloofden dat wij bij hen onverdeeld begrip voor wat ons aan het hart lag zouden vinden. Op één uitzondering na is dit inderdaad het geval geweest, en tot onze vreugde kregen wij van de aangezochte hoogleraren – óók uit Nederland – niet alleen hun handtekening, die aan de resolutie het nodige gezag moest verlenen, maar in de meeste gevallen ook enthousiaste adhesiebetuigingen waaruit sympathie en waardering voor het initiatief spraken.

Over de feitelijke inhoud van de resolutie kan ik kort zijn. In de inleidende paragraaf citeert zij, bij wijze van aanloop, de gewraakte passage uit het artikel in het *Börsenblatt*, waarin het Vlaams op gelijke voet met het Afrikaans tegenover het Nederlands werd geplaatst. In paragraaf 1 zegt de resolutie dat het Nederlands de taal is van twaalf miljoen Nederlanders en van vijf miljoen Vlamingen. Om verder het strikt-voorlichtende en strikt-wetenschappelijke karakter van de resolutie te beklemtonen werd in paragraaf 3 afstand genomen van de 'impresum'-kwestie en werd de beslissing daarover aan de Duitse uitgevers zelf overgelaten, om niet de indruk te wekken dat hier een college van buitenlandse hoogleraren zich in interne uitgeversaangelegenheden van een bepaald taalgebied wilde mengen. Het was ons immers uitsluitend om *voorlichting* te doen, en wij meenden dat de Duitse uitgevers op grond van deze voorlichting zeer goed tot een eigen oordeel zouden kunnen komen dat ieders legitieme aanspraken recht zou laten wedervaren. Het zou immers onverstandig geweest zijn, en t.a.v. de belangen van onze auteurs een daad van overijde machtspolitiek, van de ene dag op de andere te willen breken met een traditie van een hele eeuw '*flämische Literatur*', wat het geval geweest zou zijn indien wij op onze beurt het woord 'flämisch' uit de Duitse taalschat hadden willen schrappen... Het is trouwens, ook in het impresum, heel goed mogelijk een combinatie te vinden van een 'Sprachbezeichnung', die in dit geval niets anders dan 'Niederländisch' kan zijn, én de aanduiding van een literatuurgebied dat, voor wie – zij het om wetenschappelijke of commerciële redenen – aan de traditionele notie 'Vlaamse letterkunde' voorlopig vast wil houden, best de '*flämische Literatur*' kan zijn. Voorbeelden hiervan vindt men bij Amerikaanse werken, waar één van de mogelijke impressa luidt: 'Aus dem Englischen übersetzt von... Titel der amerikanischen Originalausgabe: ...', of bij Braziliaanse

werken, die vaak aangeduid worden als : 'Aus dem Portugiesischen übersetzt von... Titel der brasilianischen Originalausgabe : ...'. Er is maar heel weinig verbeelding nodig om iets dergelijks ook voor Vlaams werk te bedenken : 'Aus dem Niederländischen übersetzt von... Titel der flämischen Originalausgabe : ...', waarbij dit tweede deel overigens nog vervangen kan worden door een zgn. Autorenotiz waaruit blijkt dat de auteur een Vlaming is (en bijgevolg in het Nederlands schrijft). (Dat er in Duitsland ook 'aus dem Amerikanischen' en 'aus dem Brasilianischen' wordt vertaald, is weer een heel ander probleem, dat slechts in schijn steun levert aan de aanduiding van Vlaams werk als zijnde vertaald 'uit het Vlaams' : in de eerste plaats is de linguïstische evolutie in de V.S. en Brazilië door ruimtelijke en sociaal-psychologische factoren precies tegengesteld aan die van Vlaanderen, en in de tweede plaats komt er voor de Duitse lezer uit deze aanduidingen generlei verwarring voort.)

Het zwaartepunt van de resolutie ligt in de paragrafen 2 en 4, die in de eerste plaats voorlichting trachten te verstrekken over de status van onze taal en, in bijkomende orde, over de problematiek van een literatuur die in de twee door een rijksgrens gescheiden delen van een overigens aaneensluitend taalgebied in één en dezelfde taal is geschreven, maar die zich ten gevolge van politiek-historische gebeurtenissen ten dele tweeledig heeft ontwikkeld. Om de inhoud van beide paragrafen weer te geven, hoef ik slechts te verwijzen naar wat ik aan het begin van dit opstel geciteerd heb uit de beide congreslezingen van 1961 van de professoren Lissens en Pauwels. Paragraaf 2 resumeert de conclusies van Lissens m.b.t. de terminologische problemen in verband met onze literatuur ('Niederländische Literatur' als Oberbegriff voor 'holländische' en 'flämische Literatur') ; paragraaf 4 geeft de hoofdlijnen weer van de lezing van Pauwels m.b.t. het eenheidskarakter van de Nederlandse taal, en doet dit in bewoordingen die ten dele een vertaling zijn van passussen uit zijn congreslezing, ten dele ook teruggaan op de rechtstreekse redactionele arbeid van dezelfde auteur aan de tekst van de resolutie.

* * *

Wat nu moet volgen, is een kort maar treurig kapittel. Diegenen die het initiatief tot de Klarstellung hadden genomen, diegenen die er de tekst van hadden opgesteld, diegenen die ervoor gezorgd hebben dat hij in Duitsland in brede kring werd verspreid, en ongetwijfeld ook diegenen die er het gezag van hun naam aan hadden verleend, hoopten dat met dit strikt-wetenschappelijke stuk een begin was gemaakt met een objectiever voorlichting betreffende

de positie van het Nederlands in onze beide landen en in Europa, en dat, aangezien deze tekst de weergave was van wat tenminste in Vlaanderen een algemene consensus leek te zijn, de resolutie een soort van handvestje zou kunnen worden bij de voorlichting in het buitenland. Deze hoop is verijdeld omdat, zoals vaak naar Vlaamse gewoonte, ook dit stuk het voorwerp van de meest verbazingwekkende beweringen en verdachtmakingen is geworden⁵.

Er is, met een grove miskennis van het voorlichtende karakter van het stuk, geschreven dat de bedoeling van de Klarstellung geen andere was dan invloed uit te oefenen op de verspreiding van de Nederlandstalige literatuur uit Vlaanderen en Nederland in het Duitse taalgebied. Er is geschreven, dat het initiatief tot de Klarstellung daarenboven ingegeven was door ideologische en andere motieven die met een objectieve behandeling van deze kwestie niets te maken hadden. Er is geschreven dat het propageren van de integratiegedachte (die in de Klarstellung n.b. alleen met betrekking tot de taal consequent wordt doorgetrokken!) een fantastische onderschatting van Vlaanderens eigen mogelijkheden op Europees vlak betekent en dat op die manier het kind met het badwater wordt weggegooid. Er is geschreven, dat de vreugde van de initiatiefnemers over de uit het Noorden betoonde solidariteit duidelijk bewees dat de Vlaamse initiatiefnemers de Nederlandse professoren in een val hadden willen laten lopen, en dat zij daar nog in geslaagd waren óók. Er is geschreven, dat het maar eens met alle nadruk moest gezegd worden dat de 'betrokken heren' – dat zijn dan de vijftiengig hoogleraren uit Noord en Zuid – jammer genoeg geen deskundigen zijn op het gebied dat door de Klarstellung wordt bestreken; de 'betrokken heren' zijn weliswaar deskundigen op het terrein van de Nederlandse taal- en letterkunde, doch daar ging het in de Klarstellung niet om; dit laatste konden zij evenwel niet weten, aangezien de initiatiefnemers althans tegenover de Nederlandse hoogleraren niet met open kaart hadden gespeeld. En als (voorlopige?) klap op de vuurpijl is door Willem Frederik Hermans – bekender als schrijver van *Nooit meer slapen* dan als lector in de fysische geografie aan de Universiteit te Groningen – in de *Haagse Post* van 30 september 1967 aan het licht gebracht dat „als de tekenen niet bedriegen, de hele

5. Men zie de opstellen van H. Dyserinck in het verslagboek (ter perse) van de Conferentie der Hoogleraren en Lectoren Nederlands in het Duitse taalgebied (Bonn en Keulen, 1966), in *Mededelingen* nr. 55 (mei 1967) van de Vereniging van Vlaamse Letterkundigen en in *De Nieuwe* van 8 september 1967; in dezelfde geest ook vroeger reeds twee artikelen van dezelfde auteur in het tijdschrift *Treispunt* (Blankenberge), jg. 3 (1965-66); verder zie men de periodieke publicaties van de *Gesellschaft zur Förderung der Flämischen Kultur* te Bad Godesberg onder de titel *Flandern-Dienst* (passim).

Klarstellungszaak begonnen (is) om de onbezette leerstoelen Nederlands te Münster en Marburg" (bedoeld is: de onbezette leerstoel te Münster en de vacante Dozentur te Marburg). De heer Hermans vindt het maar wat gek dat voor een leeropdracht *Nederlands* in het buitenland een Vlaming in aanmerking zou worden genomen, en verheugt er zich over dat er toch nog een Vlaamse collega van hem gevonden is, die niet door de knieën gaat voor de druk van de 'Belgische integrationisten' en die door zijn optreden *tegen* de Klarstellung te kennen geeft dat de aanspraken van Vlamingen op leeropdrachten Nederlands in het buitenland inderdaad toch wat al te bar zijn.

Maar er is toch vooral geschreven, dat wij ook hierom tolerant moeten zijn tegenover de 'beschamende zotternijen' van de Duitse uitgevers, dat het Nederlandse taalgebied nu eenmaal over geen norm beschikt inzake spelling, woordenschat en syntaxis en dus niet over een cultuurtaal die met de Duitse Hochsprache vergeleken zou kunnen worden. Let wel: het gaat hier niet over de vraag of de Nederlandse cultuurtaal in Vlaanderen in het openbare leven en in het privéleven der zgn. beschaafden reeds die plaats inneemt die zij krachtens haar karakter van cultuurtaal zou dienen in te nemen – een vraag waar ieder objectief waarnemer negatief op moet antwoorden –; het gaat hier wel degelijk om het vermeende feit dat het Nederlandse taalgebied niet, zoals het Franse of het Duitse, een Hochsprache heeft ontwikkeld „die althans door elk enigszins geschoold mens kan worden gebruikt zonder dat de ene spreker van de andere zegt dat hij de taal verkeerd gebruikt of dat hij een 'andere taal' spreekt.”⁶ En nogmaals moet ik erop wijzen dat het hier *niet* gaat over het feit dat de Nederlander in zeer veel gevallen met recht en reden van de Vlaming (ook van de zgn. 'ABN'-sprekende Vlaming) zegt dat hij de taal verkeerd gebruikt of (bij wijze van spreken dan) dat hij een 'andere taal' spreekt – neen, het gaat hier wel degelijk om de bewering dat *ook in Nederland* (het staat er letterlijk) elementaire discussies over de Nederlandse taal plaatsvinden die in het Franse of zelfs in het Duitse taalgebied eenvoudigweg ondenkbaar zijn omdat dáar een gemeenschappelijke en genormeerde cultuurtaal bestaat.

Dit zijn verbazingwekkende beweringen, vooral als ze moeten dienen om een door vijftientig hoogleraren ondertekende resolutie, met elementaire informatie over onze taalsituatie, alle gezag en bruikbaarheid te ontzeggen. Het is geen ramp niet over de nodige deskundigheid te beschikken om persoonlijk door vergelijking van de structuur van enkele Europese cultuurtalen het:

6. *De Nieuwe*, 8 september 1967, p. 3.

norm-probleem van het Nederlands, het Frans of het Duits met enige aanspraak op geldigheid te kunnen stellen en oplossen; schrijver dezès is van huize uit literair-historicus en wilde dit daarom met nadruk in het midden brengen. Het is evenwel een goed gebruik in de wetenschap in een dergelijk geval naar de vakliteratuur te grijpen en, indien de behoefte daaraan zich doet gevoelen, er ook naar te verwijzen.

Ten aanzien van het probleem dat ons bezighoudt kan men met vrucht tientallen Duitse tijdschriftafleveringen doorbladeren, die aan alle specialisten bekend zijn, en die uitsluitend zijn gewijd aan 'elementaire discussies' over fonetische, lexicologische en grammaticale normproblemen van de zgn. Duitse Hochsprache⁷; deze lectuur hoeft ook voor niet-vakmensen niet noodzakelijk vervelend en saai te zijn: men kan daarin b.v. lezen dat bij de planning van het nieuwe Bondsdaggebouw in Bonn half in ernst en half in scherts gevraagd werd een systeem van simultaanvertaling te installeren om de redevoeringen van de Beierse afgevaardigden in het Hoogduits te vertalen. Men kan bij Soeteman⁸ lezen dat het Nederlands-van-nu, door de schrijver even tevoren omschreven als het Nederlands van Couperus, van de Woestijne en Bordewijk, „in ieder geval (...) aanspraak (kan) maken op de titel 'Hochsprache'”, en bij Van Coetsem kan men lezen dat de koinê in Nederland thans „een eenheid vertoont waardoor zij stellig beter kan worden vergeleken met het Frans dan met het Duits”⁹, wat, als ik het goed begrijp, betekent dat het Nederlands sterker is genormeerd dan het Duits. Bij Van Haeringen kan men lezen dat de glibberige inconsequenties bij de uitspraak van Franse woorden in het Nederlands dermate normatief zijn dat men deze grillige en steeds verschuivende verschillen „op de juiste wijze moet weten te hanteren, op straffe van ongewenst laag te worden aangeslagen”¹⁰, en men kan bij Kloeke lezen dat hij op grond van gelijkwaardige overwegingen de term 'verzorgd' Nederlands verkiest bo-

7. Een eerste en gemakkelijk toegankelijk overzicht is het recente artikel van W. Pollak, *Variantes géographiques du vocabulaire allemand* in *Tijdschrift voor Levende Talen*, jg. 33 (1967), nr. 4, p. 369-385, met speciale aandacht voor Oostenrijkse eigenaardigheden. Dat het Duits een „geographisch, soziologisch en stilistisch sehr differenzierte Kultursprache” is, bracht ook P. von Polenz onlangs nog in herinnering (P. von Polenz, *Sprachpurismus und Nationalsozialismus*, in: *Nationalismus in Germanistik und Dichtung*. Dokumentation des Germanistentages in München vom 17.-22. Oktober 1966, herausgegeben von B. von Wiese und R. Henß. Berlin, 1967. Het citaat op p. 101.)

8. C. Soeteman, *Het Nederlands, een dialect van het Duits?* Groningen, 1956, p. 4.

9. F. van Coetsem, *De rijksgrens tussen Nederland en België als taalgrens in de algemene taal*, in: A. Weijnen en F. van Coetsem, *De rijksgrens tussen België en Nederland als taalgrens*. Amsterdam, 1957, p. 17.

10. C. B. van Haeringen, *Herverfransing*. Amsterdam, 1957, p. 4-5.

ven termen als standaardtaal of correct Nederlands omdat bij 'verzorgd' „het dynamisch karakter beter tot zijn recht (komt)”¹¹ dat aan elke taalnorm eigen is en dat de haarfijne nuanceringen van de Nederlandse, zoals van elke cultuurtaal uitlegt. En in 1958 schreef dezelfde Kloeke in het Album-Kossmann: „Wat (...) onze taalkundige 'eenheid' betreft beschikken we, evenals andere ééntalige landen, wèl over een algemene (zij het ook geenszins uniforme) taal, die in alle gewesten wordt v e r s t a a n en die als bereikbaar en alom beschikbaar medium voor kerk en school, voor de ambtenarenwereld en voor intercommunaal verkeer kan worden beschouwd. Ondanks de soepelheid, die (evenals bij andere naties) inhaerent geacht kan worden aan 'eentaligheid' is de term 'algemeen' hier wèl op zijn plaats...”¹².

Ik hoef hier niet in te gaan op de specifieke Noord-Zuid-problematiek binnen de eenheid van de Nederlandse taal, omdat ze met de vraag: heeft het Nederlands een norm en kunnen wij aan buitenlanders onze taal dan ook als een genormeerde cultuurtaal presenteren, geen verband houdt. De verschillen van mening die omtrent deze Noord-Zuid-problematiek bestaan, zijn voor ons beoogd volstrekt irrelevant. Het moge volstaan erop te wijzen dat dezelfde Pauwels die voor een zuidelijke inbreng in de Nederlandse cultuurtaal pleit¹³, de eenheid van die cultuurtaal als een definitieve verworvenheid beschouwt en trouwens de initiatiefnemers van de Klarstellung van de eerste dag af met raad en daad heeft bijgestaan^{13a}.

Beschikt het Nederlandse taalgebied over een norm inzake uitspraak, woordenschat en syntaxis, en kan er bijgevolg van een Nederlandse cultuurtaal sprake zijn? Naar de vakliteratuur te oordelen dus blijkbaar wel. Voor Hendrik Conscience was het precies honderd jaar geleden nog een vraag of de *fonetische* norm

11. G. G. Kloeke, *Gezag en norm bij het gebruik van verzorgd Nederlands*. Amsterdam, 1951, p. 31.

12. G. G. Kloeke, *A(lgemeen) B(eschaaft) N(ederlands)*, in: *Opstellen door vrienden en collega's aangeboden aan Dr. F. K. H. Kossmann*. 's-Gravenhage, 1958, p. 74.

13. J. L. Pauwels, *Verzamelde Opstellen*. Assen, 1965.

13a. Ik kan niet aan de verleiding weerstaan hier in verband met de 'Noord-Zuid-problematiek' een lucide tekst van Virginie Loveling aan te halen, die door Professor A. van Elslander onlangs weer aan het licht werd gebracht. Op een receptie bij Victor Hugo (in 1885!) onderricht V. Loveling de hardleerse genodigden als volgt: „Nederlands en Vlaams zijn één taal (...); overal in de scholen wordt dezelfde spraakkunst onderwezen, alleen met dit verschil – behalve enige onbeduidende uitdrukkingen of wendingen, die anders zijn in Noord en Zuid –, dat men in Holland goed spreekt en in België niet.” Deze herinneringen werden neergeschreven in Gent in 1906 en verschenen voor het eerst in *Groot Nederland*, jg. 6 (1908); de geciteerde passage staat nu op p. 168 van het aardige boekje: V. Loveling, *Herinneringen*. Bijgevoerd en ingeleid door A. van Elslander. Hasselt, 1967.

van het Nederlands het Amsterdams, het Utrechts of het Middelburgs was, terwijl K. L. Ternest enkele jaren tevoren en J. Muyltermans enkele tijd later nog voor een aparte Vlaamse uitspraak pleitten¹⁴. Doch zelfs ten aanzien van een zogenaamd 'Belgische' uitspraak schreef Professor Van Loey al in 1945 „dat die verouderde, particularistische en bekrompen zienswijze wel voor goed overwonnen is.”¹⁵ Dat er een *lexicologische* norm bestaat, daaromtrent kan men zich – aldus Kloeke – „in elk Nederlands woordenboek(je) oriënteren.”¹⁶ En het bestaan van een *syntactisch-grammaticale* norm veronderstelt, andermaal volgens Kloeke, slechts voor ondeskundigen dat het ook allemaal in een boekje opgetekend staat: „Het wachten van velen, schrijft hij, is op de 'sterke man', die ons zal verblijden met een volledige schoolgrammatica van het 'Standaard'-Nederlands, of liever nog: met een standaard-grammatica van het Nederlands.”¹⁷ Ik geloof dat ik hier verder niets aan toe hoeft te voegen.

Ik besluit. De problemen rond de benaming van onze taal zijn strikt genomen niet van taalkundige aard, want voor de deskundigen is Nederlands/Néerlandais/Niederländisch... de enige mogelijke benaming voor de genormeerde cultuurtaal die zich in het Noorden van ons taalgebied organisch heeft ontwikkeld en waar het Zuiden, al dan niet met het recht op eigen inbreng, sinds meer dan een eeuw bewust naartoe groeit. De cultuurtaal van het Zuiden is geen Vlaams, ook geen Vlaams-Nederlands – noem ze, met een modeterm uit de 'Hollandse' theologie: 'Nederlands onderweg', maar in elk geval 'Nederlands'. Het is voor Vlaanderen en *bijgevolg* voor de hele Nederlandse cultuurgemeenschap een daad van welbegrepen eigenbelang wanneer wij het buitenland hieromtrent trachten voor te lichten en de scheve voorstellingen bestrijden die ook door diegenen die menen hierdoor Vlaanderen een goede dienst te bewijzen, steeds opnieuw worden verspreid. De evolutie die wij wensen en die wij trachten te bevorderen is weliswaar onontkoombaar, maar wij kunnen bezwaarlijk lijdzaam toezien wanneer zij, met welke bedoelingen dan ook, in het Duitse taalgebied met decennia wordt vertraagd¹⁸.

14. A. van Loey, *Algemeen Beschaafd Nederlands in Vlaams-België*. Brussel, 1945, p. 57.

15. A. van Loey, *op. cit.*, p. 59.

16. G. G. Kloeke, *A(lgemeen) B(eschaafd) N(ederlands)* (zie noot 12), p. 74.

17. G. G. Kloeke, *Gezag en norm...* (zie noot 11), p. V.

18. Voor hun vriendelijke hulp dank ik de professoren J. L. Pauwels en J. Goossens te Leuven en G. De Smet te Gent.

BIJLAGE

„Niederländisch“. Eine Klarstellung.¹⁹

Die Unterzeichneten, Professoren der niederländischen Sprach- und Literaturwissenschaft an Universitäten und Hochschulen in den Niederlanden und Belgien, wünschen angesichts des Aufsatzes „Sprachverwirrung“ von Georg Hermanowski, erschienen im „Börsenblatt für den deutschen Buchhandel“, Frankfurter Ausgabe, 29. März 1966, S. 696-697, folgendes bekanntzugeben.

Ihre Stellungnahme gilt vor allem dem Abschnitt, in dem es heißt: „Zwar spricht man heute gern von den '18 Millionen Niederländisch-Sprechenden in Holland und Belgien', doch ist dieser Begriff nur relativ zu werten, denn die Sprachunterschiede in Nord und Süd sind recht beachtlich und beziehen sich keineswegs 'nur auf das Vokabular'. In Holland spricht man heute als Hochsprache (neben zahlreichen Dialekten) das sog. ABN (algemeen beschaafd Nederlands); die Flamen aber sprechen flämisch-niederländisch; und dieses unterscheidet sich vom ABN genauso wie etwa das Afrikaans, das ebenfalls eine Sprachform des Niederländischen ist.“ (S. 696).

1. Die niederländische Sprache ist eine selbständige germanische Sprache. Sie wird gesprochen und geschrieben von ungefähr zwölf Millionen Einwohnern im Königreich der Niederlande („Holland“) und von ungefähr fünf Millionen Einwohnern in der nördlichen Hälfte Belgiens („Flandern“).

2. Die Literatur in niederländischer Sprache heißt niederländische Literatur. Da diese Literatur im Laufe der Geschichte keine einheitliche Entwicklung gekannt hat, werden die beiden Komponenten der niederländischen Literatur oft unterschiedlich als „holländische“ und „flämische“ Literatur bezeichnet. Die Unterzeichneten ergreifen keine Partei in der wissenschaftlichen Debatte über die Einheit oder Zweigliedrigkeit der niederländischen Literatur und stellen fest, daß neben dem einzig-möglichen Oberbegriff „Niederländische Literatur“ auch die vertrauten Bezeichnungen „holländische“ und „flämische“ Literatur zur Kennzeichnung der niederländischen Literatur in Holland bzw. in Flandern weiterhin im In- und Ausland Verwendung finden. Gegen diese Sachlage haben sie unter der Bedingung keine Bedenken, daß dabei der Begriff der sprachlichen Einheit beider nicht verloren geht und daß einer der beiden Termini nicht zur Bezeichnung der gesamten niederländischen Literatur verwendet wird.

3. Die Unterzeichneten erkennen das Recht der deutschen Instanzen, und namentlich der deutschen Verleger an, selbständig über die Bezeichnung der Literatur aus dem niederländischen Sprachraum zu entscheiden. Die Punkte 1 und 2 sind mithin ausschließlich als Aufklärung über die sprachliche Lage im niederländischen Sprachraum anzusehen.

4. Die Unterzeichneten lehnen aber aufs entschiedenste die Darstellung der niederländischen Sprachverhältnisse ab, die Georg Hermanowski im oben zitierten Abschnitt seines Aufsatzes gibt. Es ist vom wissenschaft-

19. Verschenen in *Leuvense Bijdragen* (Bijblad), jg. 55 (1966), nr. 2.

lichen Standpunkt aus nicht stichhaltig und irreführend zu behaupten, in Flandern werde eine Sprache gesprochen, die sich von der niederländischen Hochsprache, wie sie in Holland gesprochen wird, genauso unterscheidet wie etwa das Afrikaans. Auch die Behauptung, das Afrikaans sei wie das Flämische eine Sprachform des Niederländischen, ist angesichts der Entwicklung des Afrikaans zu einer selbständigen germanischen Sprache nicht haltbar.

Es gibt weder eine „flämische“, noch eine „holländische“ Sprache; es gibt nur *eine niederländische Sprache*, die als verbindliche Hochsprache gilt, in Flandern genauso wie in den Niederlanden, selbstverständlich mit Schattierungen, wie sie in jeder Sprache, auch der deutschen, vorkommen. Die Unterschiede in Aussprache, Wortschatz und Syntax zwischen holländischen und flämischen Niederländisch-Sprechenden sind bestimmt nicht größer als die sprachlichen Unterschiede zwischen dem Wiener und dem Hamburger. Es ginge nicht an, angesichts dieser Schattierungen von einer abweichenden Sprachform zu sprechen. Die Unterzeichneten müssen die Darstellung des Herrn Hermanowski daher als unhaltbar und unsachverständig ablehnen.

J. Aerts, Universität Löwen; W. J. M. A. Asselbergs, Universität Nimwegen; B. van den Berg, Universität Utrecht; W. J. H. Caron, Freie Universität Amsterdam; A. van Elslander, Universität Gent; G. A. van Es, Universität Groningen; H. A. Gomperts, Universität Leiden; J. Goossens, Universität Löwen; K. H. Heeroma, Universität Groningen; W. Gs. Hellinga, Universität Amsterdam; G. Kuiper, Freie Universität Amsterdam; R. F. Lissens, Antwerpen; A. van Loey, Universität Brüssel; K. Meeuwesse, Universität Nimwegen; J. Moors, Universität Lüttich; J. L. Pauwels, Universität Löwen; W. Péé, Universität Gent; K. Roelandts, Universität Löwen; E. Rombauts, Universität Löwen; M. Rutten, Universität Lüttich; W. A. P. Smit, Universität Utrecht; C. F. P. Stutterheim, Universität Leiden; A. A. Weijnen, Universität Nimwegen; J. Weisgerber, Universität Brüssel; C. A. Zaalberg, Universität Leiden.